

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

KSIĄŻKI NOMINOWANE W KONKURSIE MĄDRA KSIĄŻKA ROKU 2021

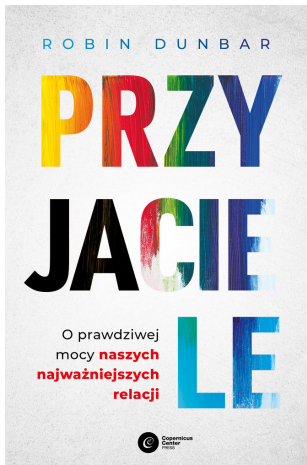

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

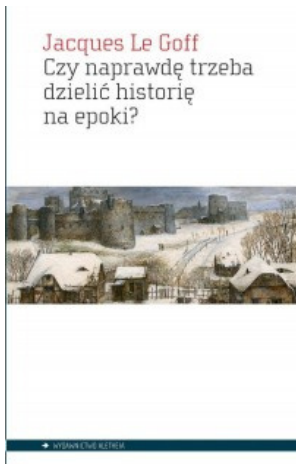
UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

KSIĄŻKI DLA DOROSŁYCH

Robin Dunbar, *Przyjaciele. O prawdziwej mocy naszych najważniejszych relacji*, wydawnictwo CCPress

Podobno liczba i jakość naszych przyjaźni mają większy wpływ na nasze zdrowie psychiczne, ogólny stan zdrowia, a nawet ryzyko śmierci niż jakikolwiek inny czynnik poza rzuceniem palenia. Niby wszyscy zdajemy sobie sprawę, że przyjaciele są ważni, ale czy w dzisiejszym, zabieganym świecie właściwie dbamy o więzy z naszymi najbliższymi? Czy dzięki portalom społecznościowym zwiększyła się, czy zmniejszyła liczba naszych przyjaciół, a może pozostała taka sama mimo wprowadzenia nowych technologii w komunikacji? Czy kobiety mają głębsze relacje społeczne niż mężczyźni? To tylko trzy z wielu pytań, na które w *Przyjaciółach* odpowiada Robin Dunbar.

Jacques Le Goff, *Czy naprawdę trzeba dzielić historię na epoki?*, Wydawnictwo Aletheia

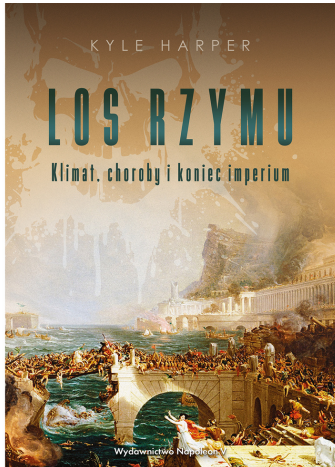
Prehistoria, starożytność, średniowiecze, renesans, nowożytność, współczesność. Każdy z nas pamięta ze szkoły ten podział historii ludzkości. Czy ma on jednak jakieś uzasadnienie poza naszą potrzebą szufladkowania i porządkowania wszystkiego dokoła? To właśnie pytanie zadaje w ostatniej swojej książce wybitny mediewista Jacques Le Goff. Według powszechnej wiedzy koniec średniowiecza wiąże się z włoskim renesansem w XV i XVI wieku. Le Goff uważał jednak, że średniowiecze sięgać mogło nawet połowy XVIII wieku. Dopiero wówczas bowiem doszło do radykalnych zmian, które wiążemy z nowożytnością. W ten sposób autor jasno pokazuje, że na historię należy patrzeć jako na ciągłość, bo ani średniowiecze nie było tak „ciemne”, jak się przyjmuje, ani odrodzenie tak „racjonalne” i „humanistyczne”.

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Kyle Harper, *Los Rzymu. Klimat, choroby i koniec imperium*, Wydawnictwo Napoleon V

W 1984 roku niemiecki historyk Alexander Demandt opublikował listę 210 przyczyn upadku starożytnego Rzymu. Prócz wojen z barbarzyńcami czy wzrostu znaczenia regionalnych elit, a wraz z nim partykularnych interesów, znalazły się tam też wpływy żydowskie, chrystianizacja czy emancypacja kobiet. Przeglądając tę listę, można dojść do wniosku, że żadna hipoteza nie jest zbyt absurdalna, by jakiś uczony jej nie wysunął. Dziś szczególnie popularne są scenariusze związane ze zmianami klimatu i epidemiami. W ten trend wpisują się *Losy Rzymu* Kyle'a Harpera. Ich autor przede wszystkim zwraca jednak uwagę, że każda cywilizacja, społeczeństwo czy państwo to złożony system zdolny do adaptacji do zmian. Może więc powinniśmy dziwić się, że Imperium Rzymskie istniało tak długo, a nie że upadło?

Julita Mańczak, Jakub Małecki, *Początek końca? Rozmowy o lodzie i zmianie klimatu*, wydawnictwo Znak Literanova

Gdy myślimy o wakacjach, przed oczami widzimy najczęściej morze i drinki z pałeczką. A co, jeśli zamiast w stronę tropików, udalibyśmy się na północ, na Spitsbergen? Mielibyśmy wówczas szansę nie tylko spotkać niedźwiedzie polarne, ale również polskich naukowców, którzy badają tamtejsze lodowce. Jednym z nich jest współautor książki Jakub Małecki, który razem z Julitą Mańczak zabiera nas w fascynującą podróż do krainy lodu. W czasie tej odysei poznajemy jednak nie tylko hipnotyzujące piękno północnych krajobrazów, ale również smutną prawdę na temat globalnego ocieplenia i jego wpływu na lodowce.

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

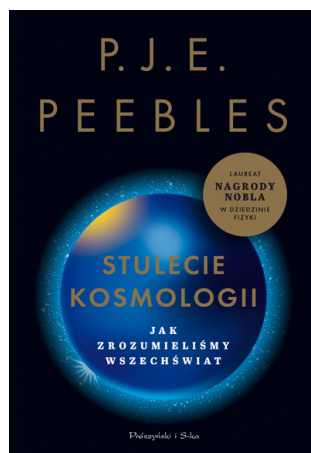

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Judea Pearl, Dana Mackenzie, *Przyczyny i skutki. Rewolucyjna nauka wnioskowania przyczynowego*, wydawnictwo CCPress

Słyszeliście kiedyś o rewolucji przemysłowej albo rewolucji francuskiej? Bez wątplenia. Ale przyznajcie się, ilu z was słyszało kiedyś o Rewolucji Przyczynowej? Założę się, że lasu rąk nie ma, szczególnie że nie ma ona nawet swojej strony na Wikipedii. Tymczasem, jak przekonują Judea Pearl i Dana Mackenzie w *Przyczynach i skutkach* w nauce słownictwo związane z przyczynowością było praktycznie zabronione przez ponad pół wieku. Bylibyście jednak w błędzie uważając, że to jedynie czcze akademickie dysputy. Autorzy przekonują na przykład, że skutkiem tego pierwsze państwowe raporty wiążące palenie tytoniu ze wzrostem ryzyka raka były wstrzymywane, co doprowadziło zapewne do niepotrzebnego cierpienia i śmierci wielu ludzi. To jednak dopiero początek podróży, w którą zabierają nas Pearl i Mackenzie. Nie poprzestają oni bowiem na pytaniu, co było przyczyną danego wydarzenia, ale też zastanawiają się nad modelowaniem przyszłości oraz alternatywnymi scenariuszami.

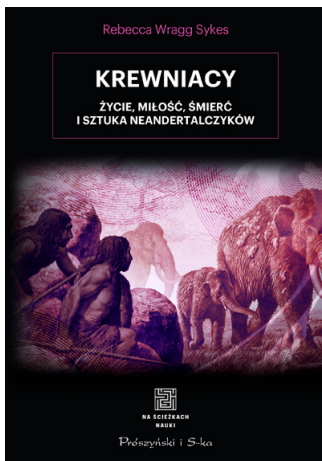
P.J.E. Peebles, *Stulecie kosmologii. Jak zrozumieliśmy Wszechświat*, wydawnictwo Prószyński i Sk-a

Mądrego aż warto posłuchać! A któż może być mądrzejszy niż laureat Nagrody Nobla? W 2019 roku nagroda w dziedzinie fizyki przypadła Jamesowi Peeblesowi, autorowi *Stulecia kosmologii. Jak zrozumieliśmy Wszechświat*. Można więc śmiało powiedzieć, że książka ta jest relacją prosto z frontu. Peebles jest bowiem kosmologiem i nie tylko był świadkiem ważnych odkryć w tej dziedzinie, ale również do wielu z nich się przyczynił. Wychodząc od samych początków kosmologii, Peebles opisuje, w jaki sposób uczeni zajmujący się niezależnymi zagadnieniami ostatecznie stworzyli jedną, spójną teorię kosmicznej ewolucji.

Hallie Rubenhold, *Pięć. Nieopowiedziane historie kobiet zamordowanych przez Kubę Rozpruwacza*, Wydawnictwo Poradnia K

Choć liczbą ofiar nie dorównuje Luisowi Garavito czy Tedowi Bundy'emu, nie ma chyba słynniejszego seryjnego mordercy niż tajemniczy Kuba Rozpruwacz. Każdy mniej lub bardziej zna jego legendę, a domniemania nad jego tożsamością do dziś rozbudzają wyobraźnię. Hallie Rubenhold, autorka *Pięciu. Nieopowiedzianych historii kobiet zamordowanych przez Kubę Rozpruwacza* uznała po prostu, że był o niczym więcej, jak tylko obrzydliwym seryjnym mordercą. Zamiast sprawcy, postanowiła skupić się na ofiarach (przynajmniej tych znanych), przedstawiając ich sylwetki i historie. Za swój wysiłek nagrodzoną ją nagrodą Baillie Gifford, najbardziej prestiżową brytyjską nagrodą dla autorów literatury faktu.

Rebecca Wragg Sykes, *Krewniacy. Życie, miłość, śmierć i sztuka neandertalczyków*, wydawnictwo Prószyński i S-ka

Czy neandertalczycy byli tępyimi osiłkami? A może niewiele różnili się od nas i gdyby ubrać ich we współczesne stroje, nawet nie zwrócilibyśmy na nich uwagi? Choć jeszcze nie tak dawno wielu odmawiało im cech, które sprawiły, że opanowaliśmy Ziemię: umiejętności tworzenia złożonej kultury i sztuki czy posługiwania się językiem, odkrycia z ostatnich dekad sprawiły, że naukowcy patrzą na naszych wymarłych kuzynów przychylniejszym okiem. *Krewniacy* Rebekki Wragg Sykes to świetnie napisana synteza naszej aktualnej wiedzy o neandertalczykach. Książka bardzo rzetelnie porusza wszystkie najważniejsze tematy dotyczące ich życia i śmierci oraz naszych relacji z naszymi... krewniakami.

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

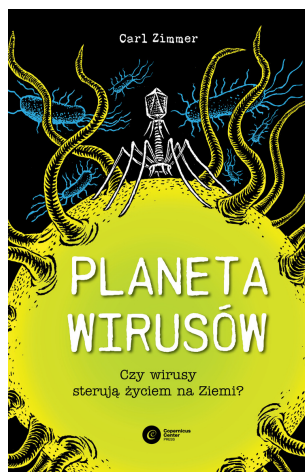

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Edward O. Wilson, *Opowieści ze świata mrówek*, wydawnictwo CCPress

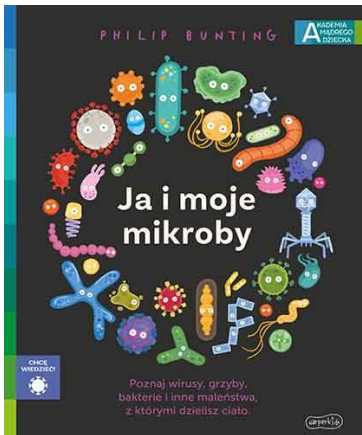
Zmarły niedawno Edward O. Wilson znany jest głównie jako twórca socjobiologii i gorący orędownik konsyliencji, tj. jedności wszystkich dziedzin nauki. Mało kto wie jednak, że był on przede wszystkim myrmekologiem, znawcą i badaczem mrówek. W *Opowieściach ze świata mrówek* wraca niejako do swojej największej naukowej pasji, przedstawiając fascynujący świat tych małych, ale wszędobylskich owadów. Dzięki książce Wilsona dowiemy się nie tylko, że na świecie istnieje ponad 15 tys. ich gatunków, ale poznamy najbardziej zadziwiające fakty. Czy wiedzieliście, że istnieją mrówki, które uprawiają grzyby lub trzymają niewolników? Jeśli nie, to koniecznie sięgnąć powinniście po *Opowieści ze świata mrówek*.

Carl Zimmer, *Planeta wirusów. Czy wirusy sterują życiem na Ziemi?*, wydawnictwo CCPress

Czy wirusy sterują życiem na Ziemi? Jeden na pewno, chciałoby się odpowiedzieć na pytanie postawione przez Carla Zimmera w tytule jego książki *Planeta wirusów*. Dwa lata zmagania z pandemią koronawirusa sprawiły, że wirusy, choć nadal mikroskopijne, stały się bardziej widoczne. Niby zdawaliśmy sobie z tego sprawę zawsze, ale teraz już wiemy, że czają się wszędzie. W powietrzu, w wodzie, na każdej powierzchni, którą dotykamy. Ba, szczątki wirusów wbudowane są nawet w nasze DNA. Na szczęście znakomita większość z nich jest zupełnie nieszkodliwa. W *Planecie wirusów* Carl Zimmer pokazuje, jak ważną rolę pełnią i że bez nich życie na Ziemi wyglądałoby inaczej.

KSIĄŻKI DLA DZIECI/MŁODZIEŻY

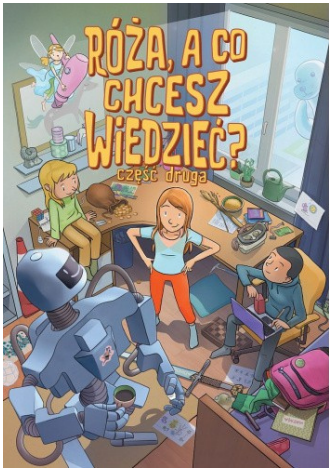
Philip Bunting, *Ja i moje mikroby*. Akademia mądrego dziecka. Chcę wiedzieć, Wydawnictwo HarperCollins Polska

Rozsądny kilkulatek popukałby się w głowę, gdyby powiedzieć mu, że w jego ciele żyją tysiące maleńkich krasnoludków: jedne z nich próbują żyć naszym kosztem, inne działają na naszą korzyść; o jedne powinniśmy bardzo dbać i czule je żywić, a inne usuwać z powierzchni ciała. Ale gdyby zmienić nieco terminologię i opowiedzieć dziecku o mikrobach, które zasiedlają jego ciało, to okaże się, że bajda przekształci się w bardzo realistyczną popularnonaukową narrację, która nie traci ani trochę na atrakcyjności. Taką właśnie opowieścią jest książka *Ja i moje mikroby*.

Jess French, Alexander Mostov (ilustracje), *Ratujmy naszą planetę. Lasy*, Wydawnictwo Zielona Sowa

Wszyscy kochamy lasy i wiemy doskonale, że należy je chronić. Ale... dlaczego? Nie tylko dlatego, że miło jest po nich spacerować. Lasy to jedne z najbardziej złożonych i najważniejszych kompleksów roślinności na świecie, a wiele z nich pełni zarówno funkcję typowo przyrodniczą, jak i użytkową. Często nie zdajemy sobie sprawy, że nasze najprostsze, codzienne działania mogą lasom bardzo szkodzić lub przeciwnie – pomagać się im rozwijać. Książka *Lasy* przybliży młodym czytelnikom zarówno procesy, które decydują o niezwyklej roli lasów na Ziemi, jak i czynności, jakie każdy z nas może podjąć, by chronić te niezwykle biocenozy.

Artur Kurasiński, Tomasz Minkiewicz (ilustracje), *Róża, a co chcesz wiedzieć? Część druga*, Wydawnictwo Edukomiks

Naturalnym stanem małego dziecka jest ciekawość świata i pęd do zdobywania wiedzy. A jednak z czasem, w miarę dorastania, zdarza się, że nauka oraz edukacja zostają utożsamione z czymś trudnym, nieprzyjemnym, skomplikowanym. Lekarstwem na ten stan rzeczy, a zarazem świetną profilaktyką jest *Róża, a co chcesz wiedzieć?* – komiks, który przybliży tematykę biotechnologii, kosmosu, matematyki czy statystyki, a także dodaje skrzydeł i śmiałości tym młodym czytelnikom, którym wydaje się, że tematy naukowe i technologiczne są dla nich za trudne. Lektura roztacza też nad dzieckiem ochronny parasol, objaśniając, jak odnaleźć się w rzeczywistości VR, jak obronić się przed cyberprzemocą czy jak rozpoznać fake newsy.

Tomasz Samojlik, *Poradnik młodych ratowników Ziemi*, Wydawnictwo Naukowe PWN

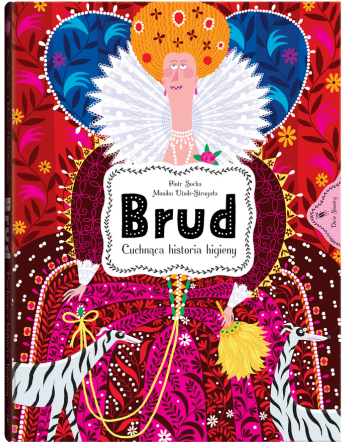
Globalne ocieplenie, zanieczyszczenie środowiska czy wymieranie gatunków to nie są zmiany, jakie dopiero nadejdą; to procesy, które już trwają, a dzieci są jednymi z najważniejszych świadków tych zdarzeń, ponieważ to one będą żyły na Ziemi, którą im pozostawimy. Zamiast więc z góry zakładać, że wymienione tematy będą dla młodego czytelnika zbyt poważne lub przytłaczające, lepiej sięgnąć po najważniejszy oręż w walce z destabilizacją – po wiedzę. To niewyczerpalny zasób, który pozwoli dzieciom nie tylko zrozumieć, co właśnie się dzieje, ale także przygotować się na to, co nadejdzie – tak, by stały się częścią rozwiązania, a nie problemu. Tę właśnie wiedzę – w merytoryczny, ale zarazem bardzo strawny sposób – przekazuje *Poradnik młodych ratowników Ziemi*.

MĄDRA
KSIĄŻKA
ROKU

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Monika Utnik-Strugała, Piotr Socha (konceptcja i ilustracje), *Brud. Cuchnąca historia higieny*, Wydawnictwo Dwie Siostry

Dzieci uwielbiają brud. Wszak kotlety z błota, skakanie po kałużach i dzielenie kanapki z całym podwórkiem to smak dzieciństwa. Warto jednak wiedzieć, że o ile nieco niedomyta buzia nie wyrządzi nikomu krzywdy, o tyle brak odpowiedniej higieny w toalecie może być groźny dla zdrowia. Całe szczęście, obecnie żyjemy w czasach, w których bieżąca woda, spłukiwana toaleta czy mydło są powszechnie dostępne. Ale jak było kiedyś? Czy nasi przodkowie byli równie czyści, jak my? Jak rozwiązywali problemy brudu i higieny, gdy nie było kanalizacji? Na te oraz wiele innych pytań odpowiada *Brud. Cuchnąca historia higieny*.